AVİM Yorum • No: 2015 / 38 • Mart 2015

ERMENİ SOYKIRIMI'NIN 100. YIL DÖNÜMÜ HAKKINDA PAN-ERMENİ DEKLARASYONU'NA DAİR BİR YORUM

Turgut Kerem TUNCEL

Analist

19. yüzyılın sonlarında Osmanlı İmparatorluğunun Doğu Vilayetlerinde baş gösteren kaos ve çatışma ortamı ve bu sürecin bir devamı olarak da anlamlandırılabilecek 1915 yılında Osmanlı İmparatorluğunun savaş bölgelerindeki Ermeni vatandaşlarının sevk ve iskânı ve devamı sürecinde yaşananlar, Ermeniler ile Türkler arasında süregiden ihtilafın kaynağıdır. 1970lerden bu yana Ermeniler, 1915 olaylarının soykırım olduğu görüşünü savunmakta ve yaymakta, diğer taraftan Türkler bu tanımlamayı reddetmektedir. Son derece siyasallaşmış olan bu ihtilaf, 1915 olayları hakkında yapılan/yapılacak olan akademik araştırma ve tartışmaları engeller bir niteliktedir.

2015 yılı, 1915in 100. yılı olması sebebiyle sembolik bir öneme sahiptir. Bu nedenle, 2015 yılı içerisinde Ermenistan ve Ermeni diasporasının, 1915 olaylarının soykırım olarak tanınması yönündeki lobi ve propaganda faaliyetlerini yoğunlaştırması, Türkiyenin ise buna karşı faaliyetlerde bulunması beklenen bir durumdu. Pek çok siyasi analist, Ermenistan ve Türkiye arasındaki karşılıklı güç gösterisi esnasında gerginliğin artmasından duydukları endişeyi dile getirmişlerdir. Sağduyulu kişiler, 2015in Ermenistan-Türkiye ilişkilerinin ve daha geniş bölgesel ilişkilerin, ileride düzeltilmesi zor olacak şekilde zarar görmeden atlatılmasını ümit ettiklerini ifade etmişlerdir.

Bu bağlamda, 29 Ocak 2015te Ermenistan Cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan bir tören eşliğinde Ermeni Soykırımının 100. Yıl Dönümü Hakkında Pan-Ermeni Deklarasyonunu (Deklarasyon) ilan etmiştir. Deklarasyonun kopyaları Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine ve AGİT Parlamenter Meclisine iletilmiştir.[2]

Deklarasyonun önemi iki sebepten kaynaklanmaktadır. İlki ve en önemlisi, Deklarasyon un müsebbibinin Ermenistan Cumhuriyeti devleti olmasıdır. Bu itibarla Deklarasyon, Ermenistan Cumhuriyetini bağlar niteliktedir. Diğer bir deyişle, Deklarasyonun sorumluluğu Ermenistan Cumhuriyetine aittir. Deklarasyonun muhatapları uluslararası

camia ve Türkiye Cumhuriyeti olduğu için, buna mukabil, Ermenistan Cumhuriyeti de bu Deklarasyon nedeniyle uluslararası camia ve Türkiye Cumhuriyetinin muhatabı konumundadır. Bu durum, Deklarasyonu siyasi öneme sahip belge haline getirmektedir. Aşağıda detaylandırılacağı üzere, Deklarasyonun içeriği bu siyasal önemi artırmaktadır. İkinci olarak ise Deklarasyon, Ermenistanın 2015 yılı ve sonrasında takip edeceği soykırım siyasetinin taslağı niteliğindedir.

Deklarasyon, söylemi ve anlamı bakımından Ermenistan Cumhuriyetinin diğer resmi belge, bildirge vb. ve Ermenistandaki egemen radikal politik yaklaşımı yansıtan yayınlardan pek de farklı değildir ve egemen Ermeni söylemini yansıtmaktadır. Muğlak ifadeler ve özensiz terimler bildirgenin göze çarpan hususlarındandır. Deklarasyonda bir buçuk milyon masum kurban, tarihsel adalet, soykırımların engellenmesi, Türk inkarı/inkarcılığı, gibi alışılagelmiş klişelere rastlanmaktadır.

Bu oldukça aşina öğelere ek olarak, bildirge kasıtlı tahripler de içermektedir. Aşağıda alıntılanan Deklarasyonun 7. maddesi, bildirgedeki kasıtlı tahriplere açık bir örnek niteliğindedir.

> Türkiye Cumhuriyeti'nin, Ermenistan Cumhuriyeti'ne uyguladığı yasadışı ablukayı, uluslararası alanda anti-Ermeni tutumunu ve devletlerarası ilişkilerinin normalleşmesinde önkoşullar öne sürmesini, Ermeni Soykırımının (Mets Yeghern) sürekli cezasız kalmasının bir sonucu olarak görmekte ve kınamaktadır.

Daha kesin bir biçimde ifade etmek gerekirse, Türkiyenin Ermenistana yasadışı abluka uyguladığı iddiası tahripten de öte, çok açık bir dezenformasyondur. Türkiyenin, Ermenistanın Azerbaycan topraklarını ilhakından sonra, Ermenistanın açık olarak tasdik etmekten kaçındığı, kara sınırını kapattığı doğrudur. Ancak, Türkiye ve Ermenistan arasında insanların seyahati ve malların sevkiyatı üzerinde herhangi bir engelleme yoktur. Sınırın kapatılması ikili ilişkileri ilgilendiren siyasi bir karardır. Türkiye, Azerbaycan ile ilişkileri bir yana, bölge devletlerinden bir diğerinin hem Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları hem de uluslararası hukuka aykırı olarak 20 yıldır Azerbaycan toprakları üzerinde sürdürdüğü işgal sebebiyle böyle bir karar almıştır. Nitekim Türkiyenin Birleşmiş Milletler üyesi egemen bir devlet olarak uluslararası hukuk açısından taraf olduğu akitlere de uygun bir şekilde aldığı bu kararı yasadışı olarak nitelemek gerçekliğin saptırılmasıdır. Asıl yasadışı olan Dağlık Karabağ ve çevreleyen bölgelerde süregiden işgal durumudur. Bunların yanında, Ermenistanın açıkça tanıdığını ilan etmekten sakındığı Ermenistan-Türkiye sınırından kara ulaşımının sağlanması konusundaki ısrarı, makul bir siyasal mantığa dayanmamaktadır. Ermenistan Cumhuriyetinin, soykırım suçlamaları ve toprak bütünlüğünü kabul etmemesi şeklinde kendini gösteren Türkiyeye yönelik düşmanlığı düşünüldüğünde, Türkiyenin uluslararası alanda anti-Ermeni tutumu konusundaki yakınma da anlamını yitirmektedir.

Deklarasyonun 9. maddesinde Ermeni Soykırımının Türkiye tarafından tanınmasının ve kınanmasının, Ermeni ve Türk halklarının tarihi uzlaşması için bir başlangıç noktası olacağı umudunu ifade etmektedir. denilmektedir. Bu, Ermenistanın Ermeni soykırımının Türkiye tarafından tanınması ve kınanmasını sadece Ermenistan devleti ile Türkiye devleti arasındaki değil, Ermenilerle Türkler arasındaki uzlaşmanın önkoşulu olarak gördüğünü göstermektedir. Bu haliyle, Deklarasyonun 9. maddesi Türkiyenin Ermenistan-Türkiye ilişkilerinin normalleştirilmesi için önkoşul dayattığı şeklindeki Ermeni propagandasını geçersiz kılmaktadır ve asıl önkoşul dayatanın Ermenistan olduğunu göstermektedir.

Deklarasyon, Ermenistan Cumhuriyetinin soykırım politikası ile ilgili önemli ipuçları içermektedir. Bunlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Deklarasyonda, diğer argümanların dayandırıldığı ana argüman soykırımın tartışılmaz olgusallığıdır. Ermenistanın soykırım, dolayısıyla Türkiye hakkındaki politikasını bu iddia üzerinden şekillendirme kararlılığında olduğu anlaşılmaktadır.

- Ermenistan Cumhuriyeti, Ermeni diasporasının sosyal ve politik alanlarda on yıllardır sürdürdüğü lobicilik faaliyetleri ve yaklaşık 10 yıllık bir mazisi olan Ermeni ve Türk sivil toplumlarının yürüttüğü ikincil diplomasi sonrasında, Türkiye karşısında daha talepkar olma zamanının geldiği sonucuna varmış gibi görünmektedir. Anlaşılan odur ki, Ermenistan, Türkiyeden ekonomik ve politik taleplerde bulunmak için avantajlı bir konum elde ettiğine inanmaktadır. Bu talepler 3 grup halinde sıralanmaktadır: 1) maddi tazminat 2) Ermeni Kilisesine ait olan toprakların iadesi ve 3) Ermenistan ve Türkiye sınırının yeniden düzenlenmesi (toprak talebi). Soykırıma uğramış kişilerin haklarının iadesi, tarihsel adaleti yerine getirmek, soykırımın sonuçlarının giderilmesi ve bireysel, toplumsal ve ulusal hakları ile meşru çıkarlarının hayata geçirilmesi Ermenistan Cumhuriyetinin öne sürmeyi planladığı taleplerin zeminini oluşturmaktadır.

Deklarasyonun en çarpıcı bölümü aşağıda kısmen alıntılanan gerekçe bölümündeki 9. paragraftır.

> ☀□□ Ağustos 1920 tarihli Sevr Barış Antlaşması ve ABD başkanı Woodrow Wilsonun 22 Kasım 1920 tarihli Hakem Kararını[n] ☀□□□□□ Soykırımının sonuçlarının üstesinden gelinmesindeki rolü ve önemini takdir ederek,

Sevr Anlaşmasına ve Wilsonun hakem kararına atıfta bulunulması, Ermenistanın toprak talepleri hakkında bir kampanya başlatmak veya toprak taleplerini öne sürerek Türkiyeyi

daha mütevazı talepleri kabul etmeye zorlamak gibi bir planın varlığına işaret etmektedir. Açıkça görülmektedir ki, Ermenistan uluslararası hukuka aykırı olarak ve muhtemelen Rusya merkezli son gelişmelerden de destek alarak, devletlerin toprak bütünlüğü ilkesini tehlikeli bir revizyonist politika güderek ihlal etmeyi düşünmekten sakınmamaktadır.

- Ermenistan Cumhuriyeti, Türkiye ile ikili ilişkilerini geliştirmek yerine, faaliyetlerini uluslararası toplumu ikna etmek ve bu sayede üzerinde uluslararası bir baskı oluşturarak Türkiyeyi köşeye sıkıştırmak üzerine yoğunlaştırmaktadır.

- Ermenistan Cumhuriyeti, buna paralel bir süreçte, uluslararası kamuoyunun desteğini kazanarak Türkiyeye karşı bir takım yasal süreçleri başlatmayı da hedeflemektedir.

Deklarasyonda bahsedilen uluslararası hukuki belgeleri göz önüne alırsak[3], Ermenistanın güttüğü politikaya hukuki bir zemin sağlamak için oluşturduğu hukuki stratejisinin 3 dayanak üzerinden inşa edileceğini öngörebiliriz:

- Kişisel haklar Ermenistanın vurgulayacağı ana konulardan biri olacaktır. Soykırımın inkârının, Ermeni bireylerin temel özgürlüklerini, özellikle de güvenlik içinde ve özgür yaşam haklarını tehdit ettiği iddiası öne sürülmeye devam edilecektir.

- Politikasını bu çizgide sürdürmek için Ermenistan, soykırımın Birleşmiş Milletler Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi tarafından çok dar bir şekilde ve kesinkes hukuki bir çerçevede tanımlanmış bir terim olduğu gerçeğini gizlemeye çalışacaktır. Bunun yerine, büyük boyutlardaki insan kayıpları ile sonuçlanan olayların soykırım olarak tanımlanabileceği iddiasını dayatmaya devam edecektir. Ermenistan, bunun için, soykırım iddialarını geniş bir çerçevede tanımlanmış olan insanlığa karşı suç kavramı çerçevesi içine yerleştirmeye çalışacaktır. Bu, aynı zamanda, zaman aşımı prensibinin uygulanamazlığı iddiasını güçlendirmek için de yapılacaktır.

- Yahudi Holokostu, soykırım iddialarının ana referans noktası olmaya devam edecektir. 1915 olayları, Ermeni Holokostu olarak betimlenecektir. Bu betimleme, Ermenistanın uluslararası legal kurumlar üzerinde baskı kurmak ve nüfuz tesis etmek amacıyla iyi niyetli uluslararası kamuoyuna seslenirken kullanacağı ana dayanaklarından biri olacaktır.

Ne var ki, Ermenistanın hukuki stratejinin başarısı iki nedenden dolayı şüphelidir. İlki ve en önemlisi, Deklarasyonun değindiği uluslararası hukuk belgeleri ve Ermenistan, Türkiye ve

üçüncü ülkeleri bağlayan uluslararası anlaşmalar, Ermenistanın taleplerini geçersiz kılmaktadır. İkinci olarak, Deklarasyon tarafından dile getirilen baskın söylem çerçevesinde geliştirilecek bir hukuki stratejinin başarılı olması pek de muhtemel değildir. Özetle, Deklarasyonda olduğu gibi muğlak ifadelerin, özensiz iddiaların, tarihsel adalet gibi hukuki geçerliliği olmayan terimlerin kullanımı ve Deklarasyonun gerekçe bölümünün 4. paragrafındaki insan hakları ile ilgili diğer uluslararası belgeler şeklindeki hassasiyet gerektiren hukuki yaklaşım ile çelişen ifadeler, süreç yönetiminde Ermenistanı bekleyen ciddi zorlukların olacağını göstermektedir. Her şeyden öte, çok dar bir hukuki çerçevede tanımlanmış olan soykırım teriminin 1915 olaylarını tanımlamak için kullanılması bile, yalnızca Ermenistanın hukuki stratejisini değil, aynı zamanda yıllardır süregelen 1915 olaylarının soykırım olarak kabul edilmesi amacıyla tartışmayı siyasi zemine çekmeye çalışan Ermeni lobi faaliyetlerini de boşa çıkartmaktadır.

Yukarıda ifade edilenler ve Deklarasyonun bütününden aşağıdaki hususlar öngörülebilir:

- Soykırım siyasetinin temel taşı olan soykırımın tartışılmaz olgusallığı iddiasına dayanıyor olmak, Ermenistanı bu görüşü uluslararası topluma dayatmaya itecektir. Bunun için, Ermenistan soykırımın dar bir çerçevede tanımlanmış ve kesinkes hukuki bir terim olduğu gerçeğini perdelemeye çalışacaktır. Hatırlanmalıdır ki, soykırım kavramını tartışmaya açma çabaları da bir süredir devam etmektedir. Ancak bu çabalar sonuçsuz kalmıştır.

- Bunun için, Ermenistanın ana hedefi 1915 olayları hakkında sadece kamusal değil, aynı zamanda bilimsel tartışmaları da engellemek olacaktır. Bu amaçla Ermenistan, Ermeni görüşü dışındaki görüşleri gayrimeşrulaştırma, yasadışılaştırma ve demagojiyi üç ana yöntem olarak kullanacaktır. 1915 olayları hakkında Ermeni görüşleriyle çelişen görüşleri gayrimeşrulaştırmak için bunlar Türk propagandası olarak yaftalanacaktır. Ermeni görüşüne destek olanlar cesur, doğru ve iyi niyetli olarak şereflendirilirken, diğerleri küçültücü etiketlerle aşağılanacaktır. Buna ek olarak, alternatif görüşler kendiliğinden tehlikeli görüşler olarak karalanacaktır. Gayrimeşrulaştırmanın yanında, 1915 olaylarıyla ilgili her türlü münakaşanın önlenmesi için, Ermenistan ve Ermeni diasporası, Fransa ve İsviçre örneklerinde görüldüğü gibi alternatif görüşleri mahkeme kararları aracılığıyla suç saydırmaya çalışacaktır. Bunlara paralel olarak, bir buçuk milyon masum [Ermeni] kurban retoriği üzerinden şekillenen tek yönlü demagojik propagandacı söylem yaygınlaştırılmaya devam edecektir.

- Bu strateji, Ermenistanın uluslararası toplumun sempatisini kazanmasına yardımcı olabilecekken, yasal süreçlerin başlatılması durumunda yukarıda bahsedilen türde bir çelişkinin ortaya çıkmasına da neden olacaktır. Ermenistan, uluslararası toplumun uluslararası hukuk kurumları üzerindeki baskısına dayanarak bu sorunun üstesinden gelmeye çalışacaktır. Başka bir ifadeyle, Ermenistan Cumhuriyetinin propagandası,

uluslararası toplumun sempatisini kazanmak ve bu yolla Türkiyeye karşı manevi üstünlük kazanmayı amaçlayacaktır.

- Ermenistanın farklı görüşleri gayrimeşrulaştırma ve yasadışılaştırma ve Ermeni görüşünü kesin gerçeklik olarak kabul ettirme girişimleri, 1915 olaylarının anlaşılması yolundaki akademik çalışmaları hayli olumsuz bir şekilde etkileyecektir. 1915in asli ve ikincil boyutlarının ortaya çıkartılması için yapılan tüm bilimsel girişimler, öyle ya da böyle, direkt veya dolaylı yoldan, Türk propagandası ile ilişkilendirilecektir. 1915 olayları hakkındaki görüşleri ne olursa olsun, sorumluluk sahibi bilim insanlarının, akademik etik ve ahlaki sorumluluklarının bilinciyle, bilimsel çalışma ve tartışmaları kısıtlamaya yönelik girişimlere karşı durmaları ve gerçeği bulmak için tek yol olan çok boyutlu ve bağımsız bilimsel çalışmayı savunmaları bu bağlamda temel bir önem kazanacaktır.

Son olarak, Deklarasyonun Ermenistan-Türkiye ilişkileri bağlamında açmış olduğu yeni dönem hakkında aşağıdakiler söylenebilir:

1) Deklarasyon, Ermenistanın Türkiye politikasında 1998 sonrasında gerçekleşen dönüşümün tamamlandığını göstermektedir

Ermenistan, bağımsızlığını kazandığı 1991 yılından 1998 yılına kadar geçen süre zarfında, Türkiyeye karşı muğlak bir politika izlemiştir. 1998 yılında Robert Koçaryanın Cumhurbaşkanı seçilmesiyle birlikte Ermenistan, 2008deki Futbol Diplomasisi ve 2009daki Ermenistan-Türkiye Protokolleri gibi Türkiyenin inisiyatifi ile başlatılan birkaç istisnai uzlaşmacı adıma rağmen, Türkiyeye karşı ayan beyan düşmanca bir politika yürütmeye başlamıştır. Deklarasyon, Ermenistanın Türkiye karşısında yürüttüğü politikanın kademeli dönüşümün kökten saldırgan bir noktaya ulaşarak tamamlandığını kanıtlamaktadır. Bu bildirge, Ermenistanın Türkiyeye karşı devletlerarası ilişkilerde rastlanan karşılıklı saygıya dayanan ciddiyet ve üsluptan uzak, egemen bir devlete yakışmayan düşmanca iddia ve taleplerle, düşmanlık ve saldırganlığa dayalı bir politika izlemeye karar verdiğini kesin suretle göstermektedir.

2) Türkiyenin soykırım iddiaları ve kendisine yönelmiş düşmanlık ile ilgili muhatabı Ermenistandır

Ermenistan Cumhuriyetinin 1991 yılında bağımsızlığını kazanmasından bu yana, Türkiye, Ermenistan Cumhuriyeti ve Ermeni diasporasını farklı entiteler olarak algılama eğiliminde olmuştur. Diaspora, geçmişe dayalı düşmanlıkları devam ettiren ve Ermenistana Türkiyeye yönelik politika dayatarak, Ermenistan ve Türkiye arasındaki ilişkileri zorlaştıran taraf olarak görülürken, Ermenistan, tarihsel sorunların ortak bir çabayla üstesinden gelinebileceği muhatap olarak algılanmıştır.

Deklarasyon, bu yaklaşımın artık geçerli olmadığını açıkça göstermektedir. Aksine, bu bildirge, Türkiyeye karşı olan düşmanlıkla ilgili olarak, Ermeni diasporası ve Ermenistanın tek bir blok oluşturduğunu kanıtlamaktadır. Bu nedenle ve uluslararası hukukun egemen devletlere verdiği haklar çerçevesinde, Türkiyenin Ermenistan algısını gözden geçirerek bu ülkeyi, ana unsuru tazminat ve toprak talepleri olan soykırım iddialarına istinaden, hasım olarak belirlemesi olasılık dahilindedir.

3) Türkiye, Ermenistan ile ilgili algısını gözden geçirecektir

Sevr Antlaşması ve Woodrow Wilsonun Hakem Kararının takdir edilmesinin Türkiye tarafından sadece provokatif bir eylem olarak değil, açık bir düşmanlık ifadesi olarak algılanması muhtemeldir. Bu, Türkiyenin Ermenistanı saldırgan bir devlet olarak tanımlamasına ve ulusal güvenliğine dair önceliklerini bu çerçevede gözden geçirmesine sebep olabilir.

Bu durum, Türkiyenin Ermenistana karşı son dönemde geliştirmeye başladığı ve 2009 yılında imzalanan Ermenistan-Türkiye Protokollerinde ifadesini bulan olumlu tutumunun tersine çevrilmesine neden olabilecek niteliktedir. Özellikle, Deklarasyonun 8. maddesindeki gibi ültimatoma benzer ifadelerin Türkiyede daha büyük tepkilere neden olması olasılık dahilindedir.

Ermeni taleplerinin radikalleşmesi ve soykırım siyasetinin daha da fazla uluslararasılaştırılmasından faydalanan üçüncü tarafların müdahaleleri, Türk tarafında köşeye sıkışmışlık algısının oluşmasına sebep olabilir. Böylesi bir durum da, Türkiyenin Ermenistana yönelik politikalarını gözden geçirmesin bir başka nedeni olabilir. Bunun neticesi Ermenistan ve Türkiye arasındaki kara sınırının açılması ve diplomatik ilişkilerin kurulması umutlarının belirsiz bir tarihe ertelenmesi olacaktır. Ermenistan-Türkiye ilişkilerinin daha da kötüye gitmesinin Kafkasya bölgesinde de olumsuz sonuçları olacaktır. Bu olumsuz sonuç, Güney Kafkasyadaki ülkelerin ortaklaşan çıkarlarının aksine, bir tarafta Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye, diğer tarafta Ermenistan, Rusya ve İrandan oluşan rakip kampların daha da keskinleşmesidir. Bu durum, Ermenistanın Batı bloğundan daha da uzaklaşması ve Rusyaya daha da bağımlı hale gelmesine yol açacaktır.

4) Türk toplumundan gelmesi muhtemel olan tepkiler

Deklarasyonda belirtilen talepler Türk toplumunda tepkilere neden olabilir. Samimi, insancıl bir yaklaşımla Ermenilerle duygudaşlık kurulması fikrini savunanlar arasında, dostane yaklaşımlarının suistimal edildiği fikri yeşerebilir ve/veya bu kesimlerin toplumda

marjinalize olması sonucunda gelecekte sağlanması muhtemel bir yakınlaşmanın sivil toplum ayağı büyük zarar görebilir. Bu durum, Ermeni ve Türk sivil toplumları arasında süregiden iletişim sayesinde kazanılmış olan edinimlerin yok olmasına sebep olabilecek bir tepkiyi doğurabilir. Bu itibarla, Ermenistan Cumhuriyetinin hoyrat ve düşmanca politikası, Türk toplumunun Ermeni sorununa ve Ermeniler ile Türkler arasındaki sivil diyaloğa yönelik olumlu tavrını zayıflatabilir.

5) Ermenistanın diasporaya olan ekonomik ve politik bağımlığının artması

Ermenistanın soykırım suçlamalarını ve bu çerçevedeki taleplerini daha da uluslararasılaştırma girişimi sivil toplumda, eğitim kurumlarında, ulusal parlamentolarda ve devletler-üstü kuruluşlarda lobicilik faaliyetlerini yürütecek aracıları gerekli kılacaktır. Ermenistan Cumhuriyetinin bu hususta en önemli aracısı, ABD ve Fransa gibi güçlü ülkelerde örgütlenmiş olan Ermeni diasporasının radikal kesimleri olacaktır.

Diasporanın radikal kesimlerinin lobicilik faaliyetlerini yürütmesi, diasporanın Ermenistanın siyasal ve toplumsal süreçlerini yönlendirme arzularına meşruluk kazandıracaktır. Bunun sonucu, Ermeni toplumunun farklı sosyal, kültürel, politik ve ekonomik gerçeklikleri olan Avrupa ülkeleri ve ABDde şekillenen diasporanın soyut ve gerçek dışı ihtiraslarının etkisi altına girmesi olabilir. ABD, Fransa veya bir başka ülkede şekillenen ve sonrasında Ermenistana dayatılan politikaların Ermeni toplumunun sosyal sorunlarına esaslı ve gerçekçi çözümler üretmesi güç olacaktır.

6) Ermenistanın uluslararası alandaki söylemine oryantalist bir bakış açısının egemen olması

Diasporanın yanında, Ermenistanın propaganda aracı olarak Armenophile (Ermeni taraftarı; Ermeni hayranı) çevrelere daha da fazla bel bağlamasını gerektirecektir. Bu durum, Ermenistanın söylem ve politikalarının oryantalist bir çerçeve içine hapsolmasına neden olacaktır. Böylesi bir bağlamda, İslamofobik ve Türkofobik unsurların Ermeni söylemine egemen olması beklenebilir. Böyle bir durumun ortaya çıkması ise Ermenistanın Kafkasya bölgesinin sosyo-kültürel özellikleri ile uyumsuz bir söylem içine hapsolması anlamına gelecektir. Bu, Ermenistanın bölgede yabancı bir varlık olarak algılanması sonucunu doğurabilir. Böylesi bir durum, Ermenistan ve dolayısıyla Ermenilerin içinde bulunduğu izolasyonunun ve yalnızlığının daha da derinleşmesi ile sonuçlanacaktır.

7) Ermenistanın uluslararası alanda bağımsız hareket etme yeteneğini daha da fazla kaybetmesi

Soykırım siyasetinin uluslararasılaştırılmasının Ermenistanın dış siyaseti üzerinde ulusal çıkarlarına tesir eden bir etkisi olacaktır. Kafkasya bölgesinde politik ve ekonomik çıkarları

olan ülkeler, Ermenistan Cumhuriyetinin soykırım suçlamalarını uluslararasılaştırma girişimlerini, Ermenistan üzerinde siyasi iradelerini uygulayabilmek için bir fırsat olarak göreceklerdir. Büyük Güçler, parlamentolarında soykırım tasarıları geçirmek gibi desteklerinin karşılığında, Ermenistandan politik ve ekonomik menfaatler bekleyebilirler.

Diğer taraftan, Türkiye, uluslararası alandaki Ermeni propagandasına cevaben, Ermeni yanlısı faaliyetleri dengelemek üzere jeostratejik konumundan kaynaklanan avantajını ve diğer avantajlarını kullanacaktır. Kuşkusuz bu durumdan da faydalanmak isteyecek devletler olacak ve Ermenistanın karşı karşıya kalacağı çıkmaza benzer bir çıkmaz Türkiye için de geçerli olacaktır. Bu bakımdan, Ermenistanın soykırım siyasetini daha da fazla uluslararasılaştırmasının kazananının başlıca uluslararası oyuncular olması muhtemeldir.

8) Hukuki alanda sürdürülecek soykırım siyasetinin başarılı olması muhtemel değildir

Ermenistanın soykırım siyasetini hukuki alana taşıma girişimlerinin ters etkilerinin olması muhtemeldir. Birincisi, soykırım siyasetinin hukuki yollarla sürdürülmesi, bazı seçkin bilim adamlarının dahi gözden kaçırdığı bir temel gerçeğin, yani soykırımın yukarıda da bahsedilen Birleşmiş Milletler Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinde tanımlanan hukuki bir terim olduğu gerçeğini ortaya çıkartacaktır. Uluslararası toplum bu temel gerçeğin farkına vardığında, Ermenistanın mağduriyet söylemi, abartılmış kayıp sayısı ve genişletilmiş zaman dilimlerine dayalı propagandası itibar kaybedecektir. Ayrıca, Ermenistan demagojik söylemini bir kenara bırakıp hukuki çerçeveye uygun kanıtlara dayalı, geçerli, somut ve soğukkanlı bir söylem benimsemek zorunda kalacaktır. Bunun sonucunda, on yıllardan beri devam eden propagandif söylem ile gerçekçi ve sahih hukuki söylem arasında bir gerilim ortaya çıkacaktır.

İkinci olarak, soykırım siyasetinin hukuki yollardan yürütülmesi, 1915 olayları hakkında tarafsız çalışmaları gerekli kılacaktır. Bunun sonucunda, 1915 olayları ile ilgili literatürün belkemiğini oluşturan propagandist yazındaki pek çok yanlış, manipülasyon vb. ortaya çıkacaktır. 1915 olaylarının tarafsız tetkiki aynı zamanda Ermeni, Türk ve diğer bilim insanlarından oluşan bir Tarih Komisyonunu da zorunlu kılacaktır. Böylesi bir komisyonun ortaya koyacağı çalışmalar ahlaki prensipler üzerine kurulmuş demagojik Ermeni söylemini geçersiz hale getirecektir. Ermenistanın böyle bir komisyonun kurulması konusundaki radikal muhalefetini hatırlamak gerekmektedir.

Son olarak, soykırım siyasetinin hukukileşmesi, Ermenistanın Ermeni görüşü dışındaki görüşleri gayrimeşrulaştırma ve yasadışılaştırma yönündeki propagandist girişimlerini ve bunun ifade özgürlüğü gibi bazı temel insan haklarıyla olan çelişkisini açığa çıkaracaktır.

.....

Ermeni Soykırımının 100. Yıldönümü Hakkında Pan-Ermeni Deklarasyonu

Ermeni Soykırımının 100. Yıldönümüne İlişkin Etkinliklerin Koordinasyonu için Devlet Komisyonu, diasporada faaliyet gösteren bölgesel komitelerle istişare ederek,

- Ermeni halkının ortak iradesini ifade ederek,

-23 Ağustos 1990 tarihli Ermenistan Bağımsızlık Deklarasyonu ve Ermenistan Cumhuriyeti Anayasasına dayanarak,

-İnsanlık ailesinin tüm üyelerinin doğuştan gelen onur, eşitlik ve devredilemez haklarının tanınmasının, dünyadaki özgürlük, adalet ve barışın temeli olarak gören 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini hatırlayarak,

- Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 11 Aralık 1946 tarihli ve 96(1) sayılı kararı, 9 Aralık 1948 tarihli Birleşmiş Milletler Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi, 26 Kasım 1968 tarihli Birleşmiş Milletler Savaş Suçları ve İnsanlığa Karşı Suçların Sınırlandırılmasına Dair Sözleşme, 16 Aralık 1966 tarihli Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve insan hakları ile ilgili diğer uluslararası belgelerin izinde,

- Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesini kabul ederken, Birleşmiş Milletlerin bu suçla mücadelede uluslararası işbirliğinin önemini özellikle vurguladığını dikkate alarak,

-Soykırım suçunun kurucu unsurlarının cezasız kalmasının kabul edilemezliğini ve zamanaşımının uygulanamazlığına vurgu yaparak,

-1894-1923 yıllarında Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiyenin çeşitli rejimleri tarafından planlı ve sürekli olarak işlenen soykırım eylemlerini, yurtsuzlaştırmaları, Ermeni nüfusunun yok edilmesine yönelik katliamları ve etnik temizliği, Ermeni mirasının yok edilmesinin yanı sıra Soykırım inkarını, sorumluluktan kaçınmaya yönelik tüm girişimleri, işlenen suçların ve sonuçlarının unutulmaya bırakılmasını veya bu suçları bu suçun devamı ve yeni soykırımlar işlemeyi teşvik olarak haklı gösterilmesini kınayarak,

-Ayrıca hukuka ve insanlığa karşı işlenen vahim suçlarla ilgili Âliye Divan-ı Harb-i Örfi tarafından alınan 1919-1921 kararlarının hadisenin hukuki değerlendirmesi varsayarak,

- Tarihte ilk kez Ermeni halkına karşı işlenen en korkunç suçları insanlığa ve medeniyet karşı işlenen suç olarak tanımlayan ve Osmanlı yönetimin sorumlu tutulmasının gerekliliğini vurgulayan İtilaf Devleterinin ortak bildirgesinin yanı sıra, 10 Ağustos 1920 tarihli Sevr Barış Antlaşması ve ABD başkanı Woodrow Wilsonun 22 Kasım 1920 tarihli Hakem Kararını İtilaf Devletlerinin 24 Mayıs 1915 tarihli ortak bildirgesinin Ermeni Soykırımının sonuçlarının üstesinden gelinmesindeki rolü ve önemini takdir ederek,

1) Ermeni Soykırımının bir buçuk milyon masum kurbanının hatırasını anmakta, hayat ve insan onuru için mücadele eden şehit ve sağ kurtulan kahramanlar önünde şükranla eğilmektedir.

2) Soykırımların engellenmesi, soykırıma uğramış kişilerin haklarının iadesi ve tarihsel adaletin tesisi için Ermenistan ve Ermeni halkının uluslararası alandaki mücadelesini sürdüreceği taahhüdünü yinelemektedir.

3) Ermeni Soykırımını insanlığa karşı korkunç bir suç olarak tanıma ve kınama siyasi cesaretini gösteren ve bugün de bu yönde hukuki adımlar atan, aynı zamanda inkarcılığın tehlikeli tezahürlerini önleyemeye çalışan devletlere, uluslararası kuruluşlara, dini kuruluşlara ve sivil toplum kuruluşlarına şükranlarını ifade etmektedir.

4) Birçok defalar kendilerini tehlikeye atarak, çok yönlü insani yardım sağlayan ve tamamıyla yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan birçok Ermeniyi kurtaran, Ermeni Soykırımından sağ kurtulanlar için güvenli ve huzurlu koşullar yaratan, böylece yetimlerin bakımlarını sağlayan ve uluslararası Armenophile hareketi destekleyen milletlere, kurumlara ve bireylere şükranlarını ifade etmektedir.

5) Tarihsel adaleti yerini getirmek ve Ermeni Soykırımı kurbanlarının hatıralarına saygı göstermek yönündeki çabalarını birleştirmeleri için BM üyesi devletlere, uluslararası kuruluşlara ve etnik kökeni ve dini bağlılığından bağımsız olarak iyi niyet sahibi tüm insanlara çağrı yapmaktadır.

6) Ermeni Soykırımının uluslararası düzeyde tanınması ve Soykırımın sonuçlarının giderilmesi için Ermenistan ve Ermeni halkının birleşmiş iradesini ifade etmekte, bu amaçla bireysel, toplumsal ve ulusal hakları ile meşru çıkarlarının hayata geçirilmesi sürecinin başlangıcı görülecek yasal taleplerle ilgili bir dosya hazırlanmaktadır.

7) Türkiye Cumhuriyeti'nin, Ermenistan Cumhuriyeti'ne uyguladığı yasadışı ablukayı, uluslararası alanda anti-Ermeni tutumunu ve devletlerarası ilişkilerinin normalleşmesinde önkoşullar öne sürmesini, Ermeni Soykırımının (Mets Yeghern) sürekli cezasız kalmasının bir sonucu olarak görmekte ve kınamaktadır.

8) Türkiye Cumhuriyetine, Osmanlı İmparatorluğu tarafından gerçekleştirilen Ermeni Soykırımını tanıması ve kınaması ve insanlığa karşı gerçekleştirilen bu korkunç suçun kurbanlarının hatırasını anarak ve bu inkar edilemez gerçekliğin çarpıtılma, inkar ve sıradanlaştırma politikalarından vazgeçerek kendi tarih ve belleğiyle yüzleşmesi çağrısında bulunmaktadır.

Türk sivil toplumunun, bugün temsilcileri iktidarın resmi tutumunun tersine bu meselede cesaret gösteren kesimini desteklemektedir.

9) Ermeni Soykırımının Türkiye tarafından tanınmasının ve kınanmasının, Ermeni ve Türk halklarının tarihi uzlaşması için bir başlangıç noktası olacağı umudunu ifade etmektedir.

10) Soykırımdan sağ kurtulan Ermeni halkının son yüzyıl boyunca;

- Asırlar önce kaybedilen egemen devletini kurma yönünde sarsılmaz irade ve ulusal bilinç gösterdiğini,

- Dünya mirasının gelişimine özgün katkı sağlayarak, ulusal değerlerini koruyup geliştirdiğini, ulusal kültür, bilim ve eğitimin yeniden doğuşunu başardığını,

- Ermeni Diasporasında manevi ve dünyevi kurumları içine alan güçlü ve etkili bir ağ yarattığını, bu sayede, tüm dünyaya yayılmış Ermeni topluluklarında Ermeni kimliğinin korunmasına, saygı ve itibar gösterilen Ermeni imajının inşasına ve Ermeni halkının meşru haklarının savunulmasına katkıda bulunduğunu,

- Ulusal işbirliği ve kapsamlı vatana dönüş programı aracılığıyla, soykırım sonucunda yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan ulusal gen havuzunu bir araya getirdiğini ve yeniden yarattığını,

- Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında uluslararası güvenlik ve barışın tesisi için değerli katkılar yaptığını, Sardarapat ve Karabağ kahramanlık muharebelerinde görkemli zaferler kazandığını,

gururla kaydetmektedir.

11) Ermeni Soykırımının 100. Yıldönümünü, hatırlıyorum ve talep ediyorum sloganıyla tarihsel adalet için devam eden mücadelede önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirmektedir.

12) Gelecek nesillerden, kutsal fıtri mirasa yurtsever, bilinçli ve eğitimli duruşla sahip çıkmasını istemekte ve

- daha güçlü bir Anavatan, özgür ve demokratik bir Ermenistan Cumhuriyeti,

- bağımsız Karabağın gelişimi ve güçlenmesi,

- tüm dünyaya yayılmış Ermenilerin işlevsel birliği,

-tüm Ermenilerin asırlık kutsal hedeflerinin gerçekleştirilmesi

için azimle mücadele etme çağrısında bulunmaktadır.

[1] Bu metin daha önce http://www.avim.org.tr/analiz/en/COMMENTS-ON-THE-PAN-ARMENIAN-DECLARATION-ON-THE-100th-ANNIVERSARY-OF-THE-ARMENIAN-GENOCIDE/3971

adresinde yayınlanmış olan İngilizce orijinalinin Türkçe ye çevrilmiş ve bazı güncellemeler yapılmış halidir. *Ermeni Soykırımının 100. Yıl Dönümü Hakkında Pan-Ermeni Deklarasyonu* metnin sonuna eklenmiştir. Bu metin ve Deklerasyon İngilizce asıllarından Türkçe ye AVİM stajyerleri Ali Murat Taşkent ve Cemre Dilay Boztepe tarafından çevrilmiş.

[2]http://www.president.am/en/press-release/item/2015/01/29/President-Serzh-Sargsyan-visit-Tsitsernakaberd-Genocide/ (son erişim tarihi 16.03.2015)

https://www.armenianow.com/genocide/60885/armenia_genocide_declaration_geghamyan_osce_parliamentary_assembly (son erişim tarihi 16.03.2015).

[3] Bu uluslararası hukuki belgeler:

-10 Ocak 1948 tarihi Birleşmiş Milleter İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi.

-Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 11 Aralık 1946 tarihli ve 96(1) sayılı kararı.

-9 Aralık 1948 tarihli Birleşmiş Milletler Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi.

-26 Kasım 1968 tarihli Birleşmiş Milletler Savaş Suçları ve İnsanlığa Karşı Suçların Sınırlandırılmasına Dair Sözleşme.

-16 Aralık 1966 tarihli Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi.

Yazar Hakkında :

Dr. Turgut Kerem Tuncel, Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) kıdemli analisttir. Avrasya jeopolitiği, Geniş Karadeniz Bölgesi, Güney Kafkasya, Karabağ ihtilafı ve Türk-Ermeni ilişkileri hakkında çalışmalar yürütmektedir.

Atıfta bulunmak için: TUNCEL, Turgut Kerem. 2026. "ERMENİ SOYKIRIMI'NIN 100. YIL DÖNÜMÜ HAKKINDA PAN-ERMENİ DEKLARASYONU'NA DAİR BİR YORUM." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2015 / 38. Mart 31. Erişim Kasım 22, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Yorum/ERMENI-SOYKIRIMI-NIN-100-YIL-DONUMU-HAKKINDA-PAN-ERMENI-DEKLARASYONU-NA-DAIR-BIR-YORUM

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr

https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır